

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

פסקי הלכות ראש השנה

כתב החיי אדם (כלל קלח סעיף ה) וזה לשונו, "ערב ראש השנה הוא היום האחרון בשנה, וקבלו חז"ל כל העושה תשובה יום אחד בשנה, חשוב כאילו שב כל השנה, ולכן נהגו שכולם מתענים, וכו' ומרבים בסליחות וכו' ולא יסיח דעתו כל היום מתשובה", עכ"ל.

דיני ערב ראש השנה

תענית

א. נהגו להתענות בערב ראש השנה, ואין להשלים ולהתענות עד הלילה, אלא יש נוהגים להתענות עד פלג המנחה, ויתפלל מנחה קודם אכילתו ויאמר עננו וידלג את המילים "ביום צום תעניתנו". ויש נוהגים להתענות רק עד זמן מנחה גדולה, ויתפלל מנחה ויאמר עננו כנ"ל ואח"כ יאכל. ויש שאין מקפידים להתפלל מנחה קודם האכילה, ואין ממתנינים עד זמן מנחה גדולה, אלא ממתנינים רק עד חצות ואוכלים.

ב. תענית זו אין צריך לקבל במנחה שלפניו, ומי שקיבל בסתמא, צריך לצום עד צאת הכוכבים. ולכן מי שחושש שכיון שבזמננו שלא כולם נוהגים לצום צריך קבלה בתפילה, עליו לומר בפירוש עד מתי מקבל את התענית.

ג. בתענית זו מותר לשטוף את הפה, אך יש להקפיד שלא יבלע מים.

ד. אם נזדמן לפניו סעודת מצוה, רבים סוברים שבאופן זה אין צמים.

ה. סעודת מצוה היא סעודת ברית מילה או סעודת פדיון הבן ויש אף מקילין בסעודת סיום מסכת.

ו. בסעודת סיום מסכת, אם שמע את סיום המסכת, אך לא אכל בסעודת הסיום אינו יכול לאכול אחר כך. ויש מקלים בכך.

ז. אם לא שמע את סיום המסכת ובא באמצע סעודת הסיום, יש מקילים שמותר לו לאכול.

ח. מי שלא השתתף בסעודת המצוה אלא שלחו לביתו מסעודת מצוה, אינו יכול לאכול.

אמירת תחנון

ט. אף שאין אומרים תחנון בתפילת שחרית בערב ראש השנה, אך התחנון שלאחר הסליחות אומרים, ואף אם אומרים את הסליחות בבוקר.

תקיעת שופר

י. אין תוקעין בשופר בערב ראש השנה, ולכן אף שנוהגים לתקוע בסוף התפילה בימי חודש אלול, בערב ראש השנה אין תוקעים. אבל לתקוע כדי להתלמד מותר בחדר סגור.

התרת נדרים

יא. נוהגים להתיר נדרים בערב ראש השנה.

יב. נוסח ההתרת נדרים שעושים בערב ראש השנה מועיל רק לנדרים שאין זוכרים, אך לגבי נדרים שזוכרים, אם זה נדרים שאפשר להתיר אותם, עושים זאת בפני שלשה ש"גמירי וסבירי ויודעים לפתוח פתח" (לשון השו"ע יור"ד סי' רכח ס"א), על ידי שעושים מהחרטה פתח, דהיינו שיאמר תחילה שהוא מתחרט על הנדר שנדר, ואז עושים "פתח" שביאורו שאילו היה יודע שיתחרט על הנדר לא היה נודר.

יג. כאשר מתירים את הנדר שזוכרים, חובה לפרט לפחות לאחד מהמתירים את הנדר, כי לא כל נדר ניתן להתירו, ולכן צריך לפרט.

יד. יש מקפידים שיהיו דווקא שלושה ולא ארבעה, שלא יהיה "בית דין שקול" כלומר בית דין שאין רוב להכרעה.

טו. שלושת המתירים את הנדר יכולים להיות קרובים זה לזה, וקרובים לזה שמתירים לו, [וכגון אבא ושני אחיו של הנודר יכולים להתיר לו את נדרו אם הם ראויים לכך כנ"ל סעיף י] אך בעל אינו יכול להצטרף לשלושה כדי להתיר נדרי אשתו.

טז. המבקש התרת הנדר צריך לעמוד בפני שלושת המתירים והמתירים יושבים, אך דין זה אינו לעיכובא.

יז. הנודר אינו יכול לעשות שליח להתיר נדריו, ולכן מסתבר שהתרה דרך מכשיר הטלפון אף ששלושה נמצאים יחד ושומעים, אינו מועיל. אמנם בעל יכול להעשות שליח להתיר נדרי אשתו, [אבל לא נדרי בנותין] ובתנאי שהשלושה כבר יושבים ביחד, והוא לא אוסף אותם בשביל להתיר נדריה, אבל יכול לאסוף שלושה בשביל להתיר נדריו, ואז יכול לבקש שיתירו גם עבורה, ואז יאמרו את הנוסח בלשון רבים, מותרים לכם וכו'.

יח. מי שאין לו חתימת זקן אינו יכול להתיר נדר, ואם מלאו לו י"ח שנה יכול להתיר. אך דין זה הוא רק בנדרים גמורים, אבל בהתרת נדרים שעושים בערב ראש השנה, שאינו מועיל לנדרים גמורים, אפשר להקל בזה. ולכן בישיבה לצעירים אפשר לעשות התרת נדרים אף שלושה בחורים אף שאין להם חתימת זקן.

יט. המסירת מודעה שאומרים אחרי הנוסח של התרת הנדרים, "הריני מוסר מודעה לפניכם" וכו', אין צורך שזה יהיה השלושה מתירים, ואף בינו לבין עצמו מועיל, [אלא שיש מעלה לאומרו בפני שלושה - עי' בחידושי הריטב"א מסכת נדרים דף כג, ובב"ח וגר"ז סי' תריט] ולכן נכון להקפיד על כך אף בנשים שיאמרו זאת בבית בינם לבין עצמם, ואם אומרות "כל נדרי" קודם יוהכ"פ, ומבינות שזה מסירת מודעה הרי זה מועיל.

כ. על מנהגי מצוה וכדו' שנהג שלוש פעמים ולא התנה שיהיה בלי נדר, אפשר לסמוך על המסירת מודעה שמסר קודם שנהג שלוש פעמים ואין צריך התרה.

נוסח מקוצר להתרת נדרים בערב ראש השנה מתחרט אני על כל הנדרים ושבעות וכן כל מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהא בלי נדר ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר או נשבע ומנהג טוב הייתי מתנה בלי נדר ואבקש שתתירו לי את כולם, ואומרים לו הדיינים מותר לך ג"פ, ואח"כ יאמר את נוסח מסירת המודעה

דיני ליל ראש השנה

דיני הדלקת נרות

כא. כבכל יו"ט יש נוהגים כשיטת הסוברים שיש להדליק מערב יום טוב, ויש הנוהגים כשיטת הסוברים שיש להדליק בלילה לפני הסעודה.

כב. יש הנוהגות שמברכות שהחיינו בזמן הדלקת הנרות, ויש הנוהגות ששומעות או אומרות שהחיינו בעת הקידוש.

כג. אלו הנוהגות לברך שהחיינו בזמן הדלקת הנרות, אם הן מקדשות, אין אומרות שהחיינו בקידוש, אולם אם הן שומעות קידוש מהבעל או מאחרים, יש להסתפק אם יכולות לענות אמן אחר ברכת שהחיינו ולשתות מהכוס, ויסוד הספק האם כיון שיצאו ידי חובת שהחיינו נמצא שעניית אמן נחשב כהפסק וצריכות לברך על שתיית הכוס כדין המפסיק בין ברכת המקדש לשתייה, או שאין זה נחשב הפסק. ואם אינן שותות מהכוס יענו אמן על ברכת שהחיינו.

מדיני האכילה בראש השנה

כד. רבים נוהגים לטבול צד אחד של החלה בדבש, וצד שני במלח ויש שאין מטבילים במלח אלא מביאים מלח על השולחן.

כה. אין לאכול דברים חמוצים בראש השנה.

כו. אין לאכול אגוזים בראש השנה. ויש מקילים כשהאגוזים מעורבים באופן שאינו ניכר.

כז. יש אומרים שאין לאכול ענבים בראש השנה.

כח. אכילת הסימנים בראש השנה, הוא בלילה הראשון, ויש נוהגין כן אף בלילה השני, ויש הנוהגין כן לא רק בלילה אלא אף ביום.

כט. יש לבדוק את מאכלי הסימנים מתולעים לפני הכנתם.

ל. מי שחושש מכשרות הסימנים, יכול לומר את תפילת ה"יהי רצון" בראיה בלבד.

לא. באכילת הסימנים מברכים ברכת בורא פרי העץ על התמר שהוא קודם לרימון ולשאר הפירות, ולאחר מכן אוכלים לפי הסדר המבואר בגמ' בכריתות (ו ע"א) ובשו"ע (סי' תקפג).

לב. את הסימנים אוכלים בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא, ויש שאוכלים אותם לאחר הקידוש, ועדיף לאוכלם בתוך הסעודה.

לג. מכיון שאוכלים את הסימנים בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא, יש מן הסימנים שברכתם האדמה שיש ספק אם מברכים עליהם בתוך הסעודה, ולכן עדיף לפטור אותם בברכה על מין שודאי צריך לברך עליו בתוך הסעודה כגון בננה וכדו'.

יעלה ויבוא

לד. השוכח יעלה ויבוא בסעודות החג נחלקו הפוסקים האם חוזר, ולמעשה נראה, שאם שכח בסעודות היום אינו חוזר, אך אם שכח בסעודת הלילה חוזר.

לה. מי ששכח יעלה ויבוא בברכת המזון ואוחז עדיין לפני ברכת הטוב והמטיב, יאמר "בא"י אמ"ה שנתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזיכרון הזה, בא"י מקדש ישראל ויום הזיכרון".

לו. אשה ששכחה יעלה ויבוא בברכת המזון אינה חוזרת.

דיני ראש השנה

אכילה לפני תקיעת שופר

לז. אסור לאכול אכילת קבע לפני תקיעת שופר, אבל טעימה [לחלשים] מותרת.

לח. שיעור אכילה האסורה קודם התקיעות הוא כביצה פת, או כביצה מזונות מפת הבאה בכיסנין, או שתיה יין או כל משקה המשכר בשיעור כביצה.

לט. גדרה של טעימה היא אכילת פירות אפילו הרבה, וכן אכילת חטיפים למיניהם ואפילו הרבה [אך לא מיני מזונות] וכן שתית שאר משקים מותרת אפילו הרבה.

מ. לפני האכילה עושים קידוש, אם מקדש על יין צריך להקפיד לשתות מלוא לוגמיו, שהוא רוב רביעית ולא רביעית שלמה שהוא ביצה ומחצה, משום שאסור

לשתות שיעור כביצה יין או משקה המשכר וכד' לפני תקיעת שופר ותפילת מוסף. [ומלבד זאת מי ששתה רביעית יין וכד' אסור לו להתפלל וכיון שעומד לפני תפילת מוסף אם ישתה רביעית יין וכד' בבת אחת לא יוכל להתפלל. ואם ישתה יותר מרביעית אפילו אם ישתה זאת שלא בבת אחת אלא בב' פעמים לא יוכל להתפלל].

מא. אמנם בדין זה של שתיית רביעית יין קודם תפילה, יש לעיין במי שטעה ושתה רביעית יין לפני מוסף ולאחר מכן אכל מיני מזונות האם יכול להתפלל מוסף, ויסוד הספק שהרי בתוך הסעודה מותר לשתות יותר מכביצה קודם תפילה, ויש להסתפק האם אכילת המזונות שלאחר הקידוש נחשב כ"בתוך הסעודה" או לא.

מב. אמנם אם מקדש על מיץ ענבים מותר לשתות רביעית שלמה מפני שאין זה משקה המשכר.

מג. כשלאחר הקידוש אוכלים מזונות, דעת הקיצור שולחן ערוך [כלל עז סי"ז] שצריך לברך על שני עוגות [שלמים] שיהיה לחם משנה, ולהלכה לא נקטינן כן.

מד. אם בשעת הקידוש מונחים מיני מזונות לפני המקדש או הציבור ששומע את הקידוש, כתבו החיי אדם [כלל נז דין י'] והקיצור שולחן ערוך [כלל נה] שיש לכסות את המזונות, ויש מקילין בזה.

מה. המקדש ששתה מלא לוגמיו פוטר את שאר המשקין ששותה לאחר הקידוש [גם את המשקין שברכתם שהכל], וכל זה אם שתה יין, אך אם שתה מיץ ענבים נחלקו בזה הפוסקים האם פוטר גם את שאר המשקין ששותה לאחר הקידוש.

מו. וכל זה לגבי המקדש עצמו, אולם לגבי הציבור שטעמו מכוס הקידוש, נסתפק הביאור הלכה באופן ששתו פחות ממלוא לוגמיו האם כיון שטעמו פוטרם את שאר המשקים ששותים, או שכיון שלא שתה שיעור מלוא לוגמיו אינו פוטר שאר משקים. ולכן אם רוצה לשתות משקה שברכתו שהכל, ישמע מאדם שצריך לברך ויצא ידי חובה, או שיברך על דבר שברכתו שהכל ויכוון גם על השתיה.

מז. ומי שלא טעם מהכוס צריך לברך על המשקין.

מח. יש מקפידים לאחר שחוזרים לביתם לאחר תפילת מוסף, לקדש פעם נוספת, כי יש אומרים שלפני מוסף לא חל חובת קידוש.

דיני תקיעת שופר

מט. צריך לשמוע את התקיעה כולה מתחילתה ועד סופה.

ג. בתקיעת שופר כיון שיש גם תקיעות מיושב וגם תקיעות מעומד נחלקו הפוסקים איזה תקיעות הם מהתורה לכן יש לכוון לצאת ידי חובת מצוות תקיעת שופר כפי הדין, והתוקע צריך לכוון להוציא כפי הדין.

נא. נשים פטורות מתקיעת שופר מפני שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא, אך נהגו הנשים לשמוע.

נב. כשתוקעים בשופר לנשים, אם התוקע כבר יצא ידי חובה, אזי נשים שנוהגות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, יברכו הן בעצמן, או שאחת תברך ותוציא את כולם.

נג. מי שלא שמע את הברכה של תקיעת שופר לפני תקיעות דמיושב, בין אם שמע את התקיעות דמיושב, בין אם לא שמע את התקיעות דמיושב, יברך לפני התקיעות דמעומד. ויש להסתפק האם אפשר לומר "היום הרת עולם" ו"ארשת שפתינו" לאחר התקיעות של מלכויות או זכרונות כיוון שעדין לא שמע שלושים תקיעות. ויותר נראה דאפשר לומר.

נד. אסור להפסיק בדיבור מעת שהתחילו את התקיעות, עד לאחר תפילת מוסף, כיון שהברכה של התקיעות היא על כל התקיעות והדיבור נחשב להפסק, אכן מי שעשה צרכיו יכול לברך ברכת "אשר יצר".

דיני הכנה מיו"ט ראשון של ראש השנה ליו"ט שני של ראש השנה

נה. אסור להכין מיום א' של ראש השנה ליום ב', עד צאת הכוכבים של יום ב'.

נו. האיסור הכנה כולל גם מלאכות כגון בישול, אפיה, חימום, וכד' וגם טרחה כגון להוציא אוכל מהמקפיא לצורך הלילה. כמו כן אין לערוך את השולחן של הלילה השני של ראש השנה קודם צאת הכוכבים של יום השני.

נז. בשעת הדחק אם לא יספיקו לעשות את ההכנות בלילה, ובלא זה יתאחר מאד הסעודה, אזי פעולות שהם בגדר של "טרחה" מותרות, ובתנאי שיעשה זאת בעוד היום גדול, שיהיה כבר ראוי לשימוש גם ביום הראשון, אולם מלאכות כגון בישול, חימום, לצורך ליל שני אסורות.

הדלקת נרות ביום שני דראש השנה

נח. ביום שני של ראש השנה יש להדליק את הנרות רק לאחר צאת הכוכבים, או מיד בצאת הכוכבים, או לפני הקידוש.

נט. אם נשאר פתילות, חתיכת פח, שיירי נרות, וכדו' מהנרות של יום הראשון, מעיקר הדין אפשר להוציא זאת עם היד, אך יש מהדרין שלא לטלטלם ביד אלא בסכין וכדו'.

ס. אף אלו הנוהגות לברך שהחיינו בעת הדלקת הנרות, ביום שני של ראש השנה יש נוהגים שלא לברך בשעת הדלקת נרות, כיון שבקידוש ליל שני של ראש השנה נוהגים בברכת שהחיינו לכוון גם על פרי חדש [כפי שיבואר להלן סעיף סב], ואם תברך שהחיינו בברכת הנרות יהא הפסק גדול בין אכילת הפרי לבין ברכת שהחיינו, לכך ביום שני של ראש השנה הרבה נוהגות רק לשמוע או לברך שהחיינו בשעת הקידוש. אך אם לובשת בגד חדש, יכולה לומר שהחיינו בעת הדלקת הנרות [לאילו הנוהגות כן].

סא. אף מי שמיקל לברך שהחיינו בשעת הדלקת נרות ומכוונת על פרי חדש, יש לה על מה לסמוך, ואף שיש הפסק גדול בין ברכת שהחיינו לאכילת הפרי. אמנם אם מברכת שהחיינו בשעת ההדלקה ומכוונת על הפרי חדש יש לה להניח את הפרי חדש בשעת ההדלקה.

דיני קידוש ליל שני של ראש השנה

סב. בשעת הקידוש בליל שני של ראש השנה נוהגים להניח פרי חדש על השולחן ולכוון בברכת שהחיינו גם על הפרי, אמנם גם מי שאין לו פרי חדש מברך שהחיינו.

ברכת ישר כח להרב רוני
ליקר שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון

לתרומות והנצחות, להערות
והארות, ולקבלת העלון במיל ניתן
ליצור קשר 052-7175517
a0527175517@gmail.com

ברכת ישר כח להרב נועם
יהודה שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון